

Braudel tarafından yönetilmiş ve üstün takdir derecesiyle kabul edilmiştir. Mantran, Evliya Çelebi seyahatnâmesiyle Osman Nuri Ergin'in *Mecelle-i Umûr-ı Bellediyye'si*, Türk, Fransız, Venedik arşiv kaynaklarıyla seyahatnâmelerden yola çıkarak XVII. yüzyılın ikinci yarısında İstanbul'un kurumsal, ekonomik ve toplumsal tarihini ortaya koymuş oldu. Onun bu çalışması, 1970'ten sonra giderek hız kazanan şehir tarihçiliğinin gelişmesine önemli katkıda bulunmuş ve bir model işlevi görmüştür.

Mantran'ın İstanbul üzerindeki araştırmaları bu eseriyle sınırlı kalmadı. İstanbul'u değişik açılardan ele alan araştırmaları süreli yayınlarda, armağan kitaplarında ve kongre bildirilerinde yayımlandı. Bu çalışmaların bir bölümü Variorum Reprints dizisinde yer aldı (*L'Empire ottoman du XVIe au XVIIIe siècle*, Londra 1984). Öte yandan Mantran, Kanûnî Sultan Süleyman ve halefleri döneminde İstanbul'un günlük yaşamını ele alan daha geniş okuyucu kitlesine yönelik bir eser de hazırladı (*La vie quotidienne à Constantinople au temps de Soliman le magnifique et ses successeurs*, Paris 1965, 1990). Bunların yanında Fayard yayınevini başlattığı "Dünyanın Büyük Şehirleri" dizisi bağlamında İstanbul'un tarihini bir bütün olarak işleyen eseriyle de bu konuda son sözünü söylemiş oldu (Paris 1996). Yer yer görsel malzemeyle desteklenmiş olan İstanbul'un tarihi, efsanelerle örülmüş dönemlerden başlayarak Bizans ve Osmanlı yüzyıllarını içine almakta ve şehrin tarihî gelişimi 1950 yılına kadar uzanmaktadır.

1960'tan sonra İslâm araştırmalarının önemli bir merkezi haline gelmeye başlayan Aix-en-Provence'a davet edilince Tunus'tan ayrılan Mantran burada Türk Dili ve Uygarlığı Kürsüsü'nü kurdu (1961) ve emekli oluncaya kadar (1985) bu şehirde kaldı; Paris'ten gelen çağrılarını geri çevirdi; emekli olduktan sonra da Provence Üniversitesi'ndeki derslerini sürdürdü. 24 Eylül 1999'da burada öldü.

Mantran, uluslararası düzeyde birçok bilimsel kuruluşun akademik ve idarî kadrosunda görev almıştır. Aynı zamanda Türk Tarih Kurumu'nun şeref üyesiydi. 1992 yılında beri *Encyclopédie de l'Islam*'ın (*El²*) yönetim kurulunda yer alıyordu. UNESCO'nun da danışmanları arasındaydı. 1990'da Fransa Enstitüsü'ne bağlı Académie des Inscriptions et Belles Lettres üyeliğine seçilmişti. Kendisine Légion d'Honneur ve Palmes Académiques nişanları verilmişti.

Mantran, Aix-en-Provence'da İslâm araştırmalarının yönlendirilmesinde de önemli rol oynadı. Buradaki Science Politiques'te Ortadoğu üzerine dersler verdi. Ayrıca Batı İslâm ve Akdeniz dünyasına yönelik bir derginin (*Revue de l'occident musulman et de la Méditerranée*) çıkarılmasına katkıda bulundu. Öte yandan Akdeniz Afrika'sına dair araştırmalar yapan bir enstitünün (Centre de Recherche sur l'Afrique Méditerranéenne [IREMAM]) müdürlüğünü de yürütüyordu. İslâm tarihi ve dünyasını kapsayan çabaları iki önemli eserin ortaya çıkmasını sağlamıştır. Bunlardan biri Maurice Flory ile birlikte yaptıkları ortak çalışmadır ve günümüzdeki Arap ülkelerinin siyasî sistemlerini incelemektedir (*Les politiques des pays arabes*, Paris 1968). Diğer çalışması İslâm tarihinin başlangıcına kadar gitmekte ve VII-XI. yüzyıllardaki yayılma sürecini ele almaktadır (*L'expansion musulmane, VIIe-XIe siècles*, Paris 1969). Centre National de la Recherche Scientifique'in yayımladığı ortak bir çalışmanın ürünü olan *L'Égypte au XIXe siècle* (Paris 1982) başlıklı esere olan katkısını İslâm tarihi araştırmalarının bir uzantısı olarak değerlendirmek gerekir.

Fransız Türkologlarının ortak çabalarıyla hazırlanan *Histoire de l'Empire ottoman*'ın (Paris - Fayard 1989) editörlüğünü de Mantran üstlendi. Eserin yazılış gerekçesini açıklayan önsözle XVII. yüzyılda Osmanlı Devleti, XVIII. yüzyılda Osmanlı Devleti üzerinde Avrupa baskısı ve Doğu sorununun başlangıcı (1774-1839) gibi bölümler onun tarafından yazılmıştır. Eser Türkçe'ye (*Osmanlı İmparatorluğu Tarihi*, I-II, İstanbul 1999) ve İtalyanca'ya çevrilmiştir. Mantran'ın belli başlı eserleri ve birçok makalesi de Türkçe'ye tercüme edilmiştir (*XVII. Yüzyılın İkinci Yansında İstanbul*, trc. Mehmet Ali Kılıçbay - Enver Özcan, I-II, İstanbul 1986; Ankara 1990; *XVI-XVIII. Yüzyıllarda Osmanlı İmparatorluğu*, trc. Mehmet Ali Kılıçbay, İstanbul 1995).

BİBLİYOGRAFYA :

Jean-Louis Bacqué-Grammont, "Travaux turcologiques français", *Turcica*, VII, Paris 1975, s. 288-291; Server Tanilli, "Robert Mantran'la Söyleşi", *TT*, sy. 15 (1985), s. 44-45; a.mlf., "Robert Mantran'ın Arkasından", *Cumhuriyet*, İstanbul 1 Ekim 1999; Abdülcelil Temimi, "Curriculum Vitae du Professeur Robert Mantran", *Mecelletü't-târihiyyeti'l-Magribiyye*, sy. 47-48, Tunus 1987, s. 9-15; G. Veinstein, "In memoriam Robert Mantran (1917-1999)", *Turcica*, XXXII (2000), s. 5-6; R. Deguilhem, "In memoriam Robert Mantran (1917-1999)", *TSAB*, XXIV/2 (2000), s. 130-133; A. Raymond,

"Obituaire: Robert Mantran (1917-1999)", *Revue des mondes musulmans et de la Méditerranée*, sy. 89-90, Aix-en-Provence 2000, s. 376-382; Zeki Arıkan, "Turkoloji Araştırmalarının Büyük Kaybı Prof. Dr. Robert Mantran (1917-1999)", *Osm.Ar.*, XXI (2001), s. 11-30; "Mantran, Robert", *ABR*, XXII, 10.

ZEKİ ARIKAN

MANTÛK (المنطوق)

Sözde zikri geçen
ve ifade edilen mânâ anlamında
usul-i fıkıh terimi.

Sözlükte "konuşmak, söylemek" mânâsındaki *nutk* kökünden ism-i mef'ûl olan *mantûk* "konuşulan, söylenen, sözde belirtilmiş olan" anlamına gelir. Usul-i fıkıh terimi olarak "sözün söylendiği alanda delâlet ettiği mânâ" şeklinde tarif edilmiş ve bu mânânın zikredilen lafzın hükmü ve bir hali niteliğinde olduğu belirtilmiştir. Bu hükmün söylenip söylenmemesi önemli değildir. Sözü edilen mânaya konuşma (*nutk*) yoluyla ulaşıldığı için *mantûk* adı verilmiştir. Meselâ, "Onlardan (ana baba) biri veya her ikisi senin yanında yaşlanırsa kendilerine 'öf' bile deme; onları azarlama; ikisine de güzel söz söyle" âyetinin (el-İsrâ 17/23) bizzat lafzından açık bir şekilde ana babaya karşı "öf" demenin haram olduğu anlaşılmaktadır. Söz konusu âyetten çıkarılan bu mânaya *mantûk*, böyle bir çıkarımda bulunmaya da "mantûkun delâleti" adı verilir. Seyfeddin el-Âmidî, iktizânın delâletinde saklı hükümler sözün söylendiği alanda bizzat lafzından anlaşıldığı halde bunlardan hiçbirine lafzın *mantûku* denemeyeceğini belirterek *mantûkun* yukarıda verilen tanımının doğru olmayacağını ileri sürer ve kendisi *mantûku* "sözün söylendiği alanda delâletinden kesin olarak anlaşılan mânâ" şeklinde tanımlar (*el-İhkâm fi usûli'l-ahkâm*, III, 62). Ancak Âmidî'nin aksine diğer tanım sahipleri iktizânın delâletini gayri sarih *mantûk* kapsamı içinde görmektedir (aş. bk.).

İslâm hukukçuları, İslâm'ın temel kaynakları olan Kur'an ve Sünnet'i yorumlama faaliyetleri sırasında söz konusu naslarda iki tür anlam (delâlet) bulunduğu dikkat çekmişlerdir. Bunlardan birincisi nasların açıkça ifade ettiği anlamlar (*mantûk*), ikincisi naslarda açıkça belirtilmemekle birlikte onlardan anlaşılan mânalardır (*mefhum*). Şevkânî'nin de işaret ettiği gibi lafızlar, kendilerinden çıkarılan anlamların birer kalıbı niteliğinde oldu-

ğundan (*İrşâdü'l-fuḥûl*, s. 178) onlardan bazan açıkça ve doğrudan doğruya bir anlam elde edilir; bazan da çeşitli çıkarımlar yoluyla bir mânaya ulaşılır. Özellikle usulcüler, nasların yorumlanması sürecinde elde edilen bu iki anlamın gerek bağlayıcılık / delâlet derecelerini tesbit etmek gerekse bu anlamlara ulaşabilmek için takip edilmesi gereken yöntemleri belirlemek amacıyla geniş metodolojik tartışmalar yapmışlardır. Fıkıh usulü tarihinde, genellikle Hanefî usul âlimlerinin geliştirdiği ve bu sebeple Hanefî veya fukaha metodu adı verilen yöntemde lafızlar kullanıldıkları mânaya delâletinin şekli, yani mânanın doğrudan veya dolaylı bir yolla ifade edilmesi açısından ibare, işaret, delâlet ve iktizâ olmak üzere dört kısımda incelenmiştir. Müttekellimîn metodunu benimseyen usulcülerin çoğunluğunu oluşturan bilginler tarafından ise lafızların hükümlere delâletleri konusu "mantûkun delâleti" ve "mefhûmun delâleti" ana başlıkları altında ele alınmıştır (bk. DELÂLET). Abdülazîz el-Buhârî'nin belirttiğine göre Hanefîler'in ibare, işaret ve iktizâ adını verdiği delâlet türlerini Şâfiî usulcülerini mantûkun delâleti kabilinden saymaktadır (*Keşfü'l-esrâr*, II, 253).

İslâm hukuk usulünün genel sistematiği içinde mantûk, lafzın kullanıldığı kalıp ve cümleden açıkça ve doğrudan doğruya anlaşılabilir bir mânaya olması itibarıyla yorum merdiveninin birinci basamağını teşkil eder. Bu sebeple anlamların en açık ve kuvvetlisi olup mânaya konusunda asıl niteliğindedir ve mefhumdan önce gelir. Mantûkun diğer anlamlar içerisindeki bu öncelik ve kuvveti sebebiyle onun nitelik ve niceliklerinin tesbit edilmesi metodolojik açıdan daha da önemli hale gelmiştir. Lafzın söylendiği alandaki mânasının (mantûk) şer'î (hukukî) bir mânaya ifade edebilmesi için bazan kullanıldığı cümle içerisinde birtakım takdirlerde bulunmak gerekebilir. Bu sebeple usulcüler mantûku (mantûkun delâletini) sarih ve gayri sarih olmak üzere iki kısma ayırmışlardır.

1. **Sarih Mantûk.** Lafzın kendisi için vazolunduğu mânaya mutabakat veya tazammun yoluyla delâletidir. Burada sadece lafzın bir dildeki sözlük anlamını bilmekle başka bir şeyin aracılığına gerek duyulmaksızın yalnız okumak, söylemek veya işitmekle doğrudan anlamına ulaşılmaktadır. Bir lafzın kendisi için vazolunduğu mânayı tam olarak ifade eder biçimde kullanılmasına mutabakat (delâletü'l-mutâbaka), mânanın bir kısmını ifade

etmek üzere kullanılmasına tazammun (delâletü't-tazammun) adı verilir. Meselâ "insan" kelimesinin bilinen varlık anlamında kullanılması mutabakat delâleti, "canlı" veya "konuşan" anlamında kullanılması bir tazammun delâletidir. Sarih mantûk Hanefî usul terminolojisinde "bizzat lafzın sığasının gösterdiği anlam" demek olan ibarenin delâletiyle paralellik gösterir. Nas ve zâhir lafızların delâletleri de sarih mantûk kapsamında değerlendirilir. Mantûk, ifade ettiği mânadan başka bir mânaya yorumlanma ihtimali bulunmazsa "nas", yoruma açık ve başkasına ihtimali bulunmakla birlikte bu ihtimal tercihe şayan değilse "zâhir" ve tercihe şayan olmayan mânaya bir delilden dolayı yorumlanmışsa "müvevvel" adını alır (Süyûtî, II, 740; Şevkânî, s. 178). Yorum metodolojilerini mantûk- mefhum ayırımı üzerine kuran müttekellimîn metoduna mensup usulcülere göre, sevkedildikleri mânaya açıkça delâlet eden ve kendisinden çıkarılan hükümde sözün asıl söyleniş sebebini teşkil eden nas lafızlarla kendisi duyulunca mânası derhal anlaşılabilir ve mânasının anlaşılması herhangi bir düşünmeye ve başka bir delile ihtiyaç duyulmayacak kadar açık olan zâhir lafızların anlamlarıyla aksine bir delil bulunmadıkça amel etmek gerekir. Meselâ, "Allah alışverişi helâl, ribâyı haram kılmıştır" âyeti (el-Bakara 2/275) nas yoluyla, alim satım- la ribânın aynı şeyler olmayıp birbirinden farklı kabul edilmesi gerektiğini ve zâhiriyle de alim satımın helâl, ribânın haram olduğunu göstermektedir.

2. **Gayri Sarih Mantûk.** Lafzın kendisi için vazolunmadığı, ancak iltizam yoluyla kendisine delâlet ettiği anlamdır. İltizam, lafza şer'î (hukukî) bir anlam verebilmek için hâricî bir unsura ihtiyaç duyulması halidir. Böyle hâricî bir unsurun yardımıyla elde edilen mânaya delâletü'l-iltizâm denir. İltizam yoluyla söz konusu mânanın anlaşılması sürecinde zihin lafzın anlamından onu gerekli kılan hâricî unsura doğru bir geçiş yapar. Eğer bu zihinsel geçiş yapılmazsa söz konusu mânaya ulaşmak mümkün olmaz (Seyfeddin el-Âmidî, I, 17). Muhtemelen bu sebeple Teftâzânî, mefhumla gayri sarih mantûk arasındaki farkın tartışılabilir olduğunu ileri sürer (*Hâşiye 'alâ şerhi Muhtaşari'l-Müntehâ*, II, 171). Müttekellimîn metodunu benimseyen usulcüler gayri sarih mantûku ve delâletini iktizâ, ima ve işaretin delâletleri olmak üzere üç kısımda incelemişlerdir. Ancak Seyfeddin el-Âmidî, metnin delâletlerini manzumun delâleti

ve manzum olmayanın delâleti kısımlarına ayırdıktan sonra sayılan üç kısma (iktizâ, ima ve işaret) mantûkun mukabili olan mefhumu da ekleyerek hepsine birlikte manzum olmayanın delâleti içinde yer verir (*el-İhkâm fi usûli'l-aḥkâm*, III, 60-62).

a. **İktizânın Delâleti.** Sözde kastedilen ve sözün akıl veya din açısından doğru bir anlam ifade edebilmesi kendisinin var sayılmasına bağlı olan ek ifadedir. Burada sözü söyleyenin kastettiği anlamın doğru bir şekilde kavranabilmesi için böyle bir takdire ihtiyaç bulunmakta ve dolayısıyla mantûk olanın doğru anlaşılabilmesi mantûk olmayan bir ifadenin mantûk olarak kabul edilmesine bağlı olmaktadır. Bir nassın hüküm ifade etmesi için metinde böyle bir ilâvenin var sayılması bir zorunluluksa bu var sayma olmadan nasla amel imkânı bulunmaz. Takdiri gerekli kılan bu nassa "muktezî", takdir edilen mânaya ise "muktezâ" denir. Meselâ Hz. Peygamber'in, "Ümmetimden hata, unutma ve zorlandıkları söz ve fiilleri kaldırmıştır" hadisinin (İbn Mâce, "Talâk", 16) zâhirinden ümmette hata, unutma ve ikrahtan hiçbirisinin bulunmadığı anlaşılmalıdır. Halbuki bu durum ümmetin birçok hata ve unutkanlığa düştüğüne geçiğince aykırıdır. Bu takdirde söz konusu hadisin doğru anlaşılabilmesi ve vâkıya aykırı düşmemesi için, cümlede "günah" vb. bir kelimenin bulunduğu var sayılması (takdir) gerekir. Bu takdir sonucunda hadis, "Ümmetimden hata, unutma ve zorlandıkları söz ve fiillerin günahı kaldırılmıştır" şeklinde anlaşılır. Burada sözün günah kelimesine delâletine iktizânın delâleti adı verilir.

b. **İmanın Delâleti.** Bu tür delâlette akıl veya din açısından sözün doğru olarak anlaşılması kendisine bağlı olmasa da söz, söyleyenin maksadına dahil olan bir hükümle (vasıf) bir arada bulunmakta ve bu hüküm vb. nin ta'lîl ifade etmek üzere orada bulunmaması anlamsız olacağından açıkça belirtilmese bile ondan bu ta'lîl anlaşılmakta ve ona delâlet etmektedir. Buna "tenbîh" adı da verilir. Meselâ Hz. Peygamber döneminde bir hadise meydana geldiğinde durum Resûl-i Ekrem'e intikal ettirilince hemen arkasından bir hüküm vermiş olsa bu hal ima yoluyla meydana gelen olayın verilen hükümün illeti olduğunu gösterir. Nitekim bir bedvî, Resûlullah'a gelip ramazanda gündüzün bilerek eşyle cinsî münasebete bulunduğunu söyleyince Resûl-i Ekrem bir köle âzat etmesini istemiştir ki (Bu-

hârî, "Şavm", 30-31) bu ifade cinsî münasebetin köle âzat etmenin illeti olduğunu gösterir. Zira böyle bir durumda Peygamber'in verdiği cevap, "Cinsî münasebette bulunursan kefâret öde" şeklinde algılanmaktadır.

c) **İşaretin Delâleti.** Lafzın, sevkedilişinin aslı veya ikinci derecede (tâbi') gayesini teşkil etmemekle birlikte yine de dil ve mantık kuralları çerçevesinde lafızdan dolaylı olarak çıkarılabilen ve sözün şer'î yönden doğru anlaşılması kendisine bağlı olmayan bir mânaya delâlet etmesidir. Meselâ Kur'ân-ı Kerim'de çocuğun babaya nisbet edilmesinden hareketle (el-Bakara 2/233) doktrinde çocuğun nafakasının sadece babaya ait olacağı, babanın muhtaç olması halinde karşılıksız olarak çocuğunun malı üzerinde kendi mülkü gibi tasarrufta bulunacağı gibi hükümler, âyet bizzat bunları ifade etmek üzere sevkedilmediği halde âyetin işaretinin delâleti yoluyla çıkarılmıştır. Burada nas, ibaresiyle mânaya delâlet etmemekle birlikte iltizam yoluyla bu mânayı göstermektedir. Ebü'l-Usr el-Pezdevî ve Şemsüleimme es-Serahsî, işaretle sabit olan hükümün nassın ibaresiyle sabit olan hüküm gibi olduğunu söylemiş (*Kenzü'l-vüşûl*, II, 252; *el-Uşûl*, I, 254), Abdülazîz el-Buhârî de işaretin delâletinin bağlayıcılık bakımından ibarenin delâletine denk bulunduğunu ifade etmiştir (*Keşfü'l-esrâr*, II, 210).

BİBLİYOGRAFYA :

Lisânü'l-Arab, "ntk" md.; Tehânevî, *Keşşâf*, II, 1420-1421; Buhârî, "Şavm", 30-31; İbn Mâce, "Talak", 16; Pezdevî, *Kenzü'l-vüşûl*, İstanbul 1310, I, 30, 46-47, 68; II, 34, 210-211, 235-239, 252; Şemsüleimme es-Serahsî, *el-Uşûl* (nşr. Ebü'l-Vefâ el-Efgânî), Beyrut 1393/1973, I, 124, 236-254; Alâeddin es-Semerkanî, *Mizânü'l-uşûl* (nşr. M. Zeki Abdülber), Katar 1404/1984, s. 349-350, 397, 401-405; Seyfeddin el-Âmidî, *el-lhkâm fi uşûli'l-aḥkâm*, Kahire 1387/1968, I, 16-17; II, 119, 229-231, 305; III, 60-62, 67; İbnü'l-Hâcib, *Muhtaşarü'l-Müntehâ*, Bulak 1317, II, 171-185, 234-235; Abdülazîz el-Buhârî, *Keşfü'l-esrâr*, İstanbul 1310, II, 43, 210, 253; İtkânî, *et-Tebayün* (nşr. Sâbir Nasr Mustafa Osman), Küveyt 1420/1999, I, 325-328; Teftâzânî, *Hâşiye 'alâ şerḥi Muhtaşari'l-Müntehâ li'b-ni'l-Hâcib*, Bulak 1317, II, 171-172; Süyûtî, *el-İtkân* (Bugâ), II, 740-741; Şevkânî, *İrşâdü'l-fuḥûl*, Beyrut, ts. (Dârü'l-ma'rife), s. 131-132, 178, 182-183; Muhammed Vefâ, *Delâletü'l-ḥiṭâbi's-şer'î 'ale'l-ḥûkm: el-Mantûk ve'l-mefhûm*, Kahire 1404/1984, s. 4-7; Refik el-Acem, *Mevsû'atü muştalahâti uşûli'l-fıkh 'inde'l-müslimîn*, Beyrut 1988, II, 1580-1582; Zekiyüddin Şa'bân, *İslâm Hukuk İlminin Esasları* (trc. İbrahim Kâfi Dönmez), Ankara 1990, s. 333-344; Ferhat Koca, *İslâm Hukuk Metodolojisinde Tahsis*, İstanbul 1996, s. 85-89, 142-144.

FERHAT KOCA

MANYASOĞLU MAHMUD

II. Murad devrinde
(1421-1451)
yetişen Osmanlı âlimi.

Daha çok Manyasoğlu diye şöhret bulan Mahmud bu lakabı Manyas kadılığı yapmış olan babasının adına nisbetle almıştır. Kaynaklarda ve eserlerinde yer alan bilgileri, hayatının önemli kısımlarını aydınlatacak nitelikte değildir. Bursalı Mehmed Tâhir Manyas'ta doğduğunu ve Üsküp'te yetiştiğini söyler (*Osmanlı Müellifleri*, II, 15). Manyas'tan Üsküp'e giden Manyasoğlu tahsilini orada tamamlamış, eserlerinin bir kısmını da Üsküp'te yazmıştır. Daha sonra Edirne'ye gelerek bazı medreselerde müderrislik yapmış ve burada vefat etmiştir. Doğum tarihi gibi ölüm tarihi de belli değildir.

Manyasoğlu Mahmud hadis, fıkıh, kelâm, tefsir gibi dinî ilimlerde üstün bir seviyeye erişmiş ve akranları arasında seçkin bir mevkiye yükselmiştir (Mecdî, s. 123). Bunun yanında ilm-i hesâbla, ilm-i tılsım ve ilm-i nîrenc adı verilen büyü ve tılsımla da uğraşmış, bu ilmin acayip ve garip şeylerinden bahseden, hayvanlar ve madenler ile tarih ve isimlerin sırları hakkında açıklamalarda bulunan bir de eser yazmıştır. Bazı eserlerinde Arapça ve Farsça şiirlerine rastlanması şiir yazabilecek kadar bu dillere vâkıf olduğunu göstermektedir. Ayrıca *Gülistân*'ı nazmen tercüme etmesi, eserleri içinde nazım parçaların bulunması ve bir kısım nazîre mecmualarında manzumelerine rastlanması (meselâ bk. Ömer b. Mezd, s. 52, 168) onun şiirle de uğraştığını göstermektedir.

Eserleri. 1. *Gülistân Tercümesi.* Sa'dî'nin *Gülistân*'ının Anadolu sahasında ilk çevirisini yapan Manyasoğlu Mahmud'un biri manzum ve ilâveli, diğeri mensur ve muhtasar olmak üzere iki *Gülistân* tercümesi bulunmaktadır. a) İlâveli manzum tercüme. Manyasoğlu Mahmud'un *Gülistân*'ı önce serbest bir şekilde tercüme etmeye başladığı, fakat sonradan bundan vazgeçerek daha muhtasar ve aslına sadık bir tercüme meydana getirdiği anlaşılmaktadır. Tercümede zaman zaman metnin aslından uzaklaşıp başka hikâye ve fıkralar da anlatılmıştır. Eserde hikâye ve manzuma başlıkları belirtilmemiş, ancak manzum kısımların Farsça'ları da yazılarak altına Türkçe tercüme kaydedilmiştir. Manyasoğlu Mahmud'un, manzumeleri tercüme eder-

ken hayli zorlandığı ve Farsça kısımlardan bazılarını çeviride de aynen koruduğu görülmektedir. Ancak tercüme yarım kalmış olup sekiz bölümden oluşan *Gülistân*'ın sadece dördüncü bölümünün sonuna kadar olan kısmı çevrilmiştir. Tercüme 833'te (1430) tamamlanmıştır. Dil bakımından sade olan bu çevirinin bilinen tek nüshası İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi'nde kayıtlıdır (TY, nr. 3010). b) Muhtasar mensur tercüme. Manyasoğlu Mahmud, manzum tercümeden vazgeçtikten sonra *Gülistân*'ı mensur olarak ve daha kısa bir biçimde Türkçe'ye çevirip II. Murad'a takdim etmiş ve mensur çevirisini de aynı tarihte tamamlamıştır. Bu tercümesinde seçtiği hikâyeleri Türkçe'ye aktarırken aslına sadık kalmaya çalışmış, ancak çeviride bazı kısımları atlamıştır. Tercümenin biri Süleymaniye Kütüphanesi'nde (Cârullah Efendi, nr. 1648), diğeri İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Seminer Kitaplığı'nda (nr. 3778, [eksik]) olmak üzere iki nüshası bilinmektedir. *Gülistân*'ın mensur tercümesi gramer incelemesiyle birlikte Mustafa Özkan tarafından yayımlanmıştır (bk. bibl.). 2. *A'cebü'l-acâyib*. 841'de (1438) Üsküp'te yazılıp II. Murad'a ithaf edilen ansiklopedik bir eserdir. On bir bölümden oluşan kitabın birinci ve ikinci bölümleri şer'î hükümlere ayrılmıştır. Hesap ilminin menzilleri üzerinde durulan üçüncü bölümde birler, onlar, yüzler, binler gibi sayı haneleri ve çarpma, çıkarma, toplama gibi işlemler konu edilmektedir. Bu yönüyle eser Osmanlı Türkleri'nde yazılan ilk aritmetik kitabı kabul edilmektedir (Adivar, s. 24). Dördüncü bölüm hesap ilminin çeşitlerine, beşinci bölüm madenlerin ve hayvanların yararlarına ayrılmıştır. Altıncı bölümde bitkilerden ve hayvan ürünlerinden yapılan terkipler ve bunların sırrı üzerinde durulmaktadır. Yedinci bölümde her ayın başının ve sonunun nasıl hesaplanacağı, ayın ve güneşin hangi burçta olduğunun nasıl anlaşılacağı gibi konulardan bahsedilmektedir. Sekizinci bölüm Kur'an sûrelerinin faziletlerine ayrılmıştır, dokuzuncu bölüm dua hakkındadır. Onuncu bölümde esmâ-i hüsnâ ele alınmakta, on birinci bölümde harflerin sırrı anlatılmaktadır. Sade bir dille kaleme alınan eserin kütüphanelerde pek çok nüshası bulunmaktadır (meselâ İÜ Ed. Fak., Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Seminer Kitaplığı, nr. 4460; Süleymaniye Ktp., Bağdatlı Vehbi Efendi, nr. 943, 1690, Hekimoğlu, nr. 5422; İÜ Ktp., TY, nr. 1801; TSMK, Yazmalar, nr. 705; Nuruosmaniye Ktp., nr. 4975).